

Sediul materiei: art. 1-2 C. pen.

I. PRINCIPII GENERALE

Art. 1. Legalitatea incriminării. (1) *Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni.*

(2) *Nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită.*

Art. 2. Legalitatea sancțiunilor de drept penal. (1) *Legea penală prevede pedepsele aplicabile și măsurile educative ce se pot lua față de persoanele care au săvârșit infracțiuni, precum și măsurile de siguranță ce se pot lua față de persoanele care au comis fapte prevăzute de legea penală.*

(2) *Nu se poate aplica o pedeapsă ori nu se poate lua o măsură educativă sau o măsură de siguranță dacă aceasta nu era prevăzută de legea penală la data când fapta a fost săvârșită.*

(3) *Nicio pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia.*

- sunt principii constituționale;
- stabilesc limita legii penale;
- stabilesc aplicarea în timp a legii penale;
- enunță previzibilitatea consecințelor săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală;
 - făptuitorul trebuie să cunoască sancțiunea care i se poate aplica atunci când săvârșește infracțiuni.
- enunță limitarea aplicării sancțiunilor;
 - făptuitorului nu i se pot aplica decât pedepsele prevăzute de lege în momentul săvârșirii faptei sau pedepsele prevăzute de lege ulterioare, cu condiția ca aceste legi să prevadă pedepse mai blânde;
 - deci, nu poate fi aplicată o pedeapsă mai grea sau o măsură educativă/de siguranță neprevăzută de legea penală la momentul săvârșirii infracțiunii.

Sediul materiei: art. 3-7 C. pen.

I. ACTIVITATEA LEGII PENALE

Art. 3. Activitatea legii penale. Legea penală se aplică infracțiunilor săvârșite în timpul cât ea se află în vigoare.

Intrarea în vigoare a legii penale are loc:

- la 3 zile de la data publicării în Monitorul Oficial sau la o dată ulterioară prevăzută în lege (art. 78 din Constituție);
- în momentul publicării în Monitorul Oficial, în cazul ordonanțelor de urgență ale Guvernului, dacă în textul lor nu este prevăzută o altă dată [art. 115 alin. (5) din Constituție].

Ieșirea din vigoare a legii penale are loc:

- prin abrogarea legii sau a ordonanței de urgență;
- prin modificarea legii sau a ordonanței de urgență;
- prin ajungerea la termen sau prin încetarea stării sau circumstanțelor excepționale, în cazul legii temporare;
- prin efectul unei decizii de neconstituționalitate admise, în anumite condiții.

1. Abrogarea

➤ **expresă:**

- se prevede explicit că o anumită dispoziție/lege se abrogă. Abrogarea nu echivalează în toate cazurile cu dezincriminarea, fapta putând fi incriminată de o altă normă penală, fie sub o altă denumire, fie ca variantă agravată/atenuată a altei infracțiuni, fie într-o lege penală generală, când se abrogă incriminări din legea specială.

Exemplu: dacă se abrogă o infracțiune complexă, nu se reține dezincriminarea dacă faptele sunt în continuare incriminate în mod autonom.

➤ **tacită:**

- legea nouă, reglementând aceeași materie, este incompatibilă cu reglementarea anterioară (de principiu, o normă generală va putea abroga implicit doar o altă normă generală; dacă incompatibilitatea apare între o lege nouă specială și o reglementare veche generală, ar fi necesară menționarea expresă a intenției modificatoare; în practică, acest fapt nu se întâmplă întotdeauna);
- dacă **o normă penală face trimitere la o altă normă determinată**, de la care împrumută unul/mai multe elemente, modificarea normei completatoare atrage și modificarea normei incomplete. Similar, dacă se abrogă norma completatoare, norma incompletă păstrează elementele preluate, în forma existentă la data abrogării, dacă legea nu dispune altfel;
- dacă se modifică norma completatoare, și norma incompletă se modifică;

- ↻ dacă se abrogă norma completatoare, norma incompletă rămâne în vigoare.
- ↻ în cazul **normelor în alb** (cadru), abrogarea normei completatoare nu echivalează cu abrogarea normei în alb, dar o face inaplicabilă, pentru că fapta a fost dezincriminată;
 - ↻ excepțional, unele dispoziții ale legii abrogate pot subzista (dispoziții tranzitorii).

↻
NB

Încetarea aplicării unei dispoziții intervine și în 45 de zile de la **declararea legii penale ca neconstituțională de către Curtea Constituțională**, dacă în acest termen Parlamentul sau Guvernul nu pun de acord norma penală declarată neconstituțională cu dispozițiile Constituției [art. 147 alin. (1) din Constituție].

2. Data săvârșirii infracțiunii

- ↻ pentru a stabili **legea aplicabilă**, este important să se cunoască **data** săvârșirii infracțiunii.

Data săvârșirii infracțiunii este:

- ↻ momentul în care **autorul comite fapta**, fără să conteze data când au fost efectuate actele de instigare/complicitate;
- ↻ momentul **epuizării**, în cazul infracțiunilor **continue/continuate/de obicei**; acest moment are relevanță pentru stabilirea:
 - ↻ legii aplicabile;
 - ↻ momentului de începere a curgerii prescripției răspunderii penale;
 - ↻ legii de amnistie sau de grațiere antecondamnatorie aplicabile;
 - ↻ răspunderii penale a minorului.
- ↻ momentul **consumării** (momentul în care a fost săvârșită infracțiunea), în cazul infracțiunilor **progresive**;
- ↻ momentul **săvârșirii faptei**, în cazul infracțiunilor **comisive**;
- ↻ momentul la care **făptuitorul trebuia să acționeze**, în cazul infracțiunilor **omisive**.

↻
NB

Dacă o infracțiune **continuă/continuată/de obicei** este incriminată pentru prima oară de legea nouă (LN), dar executarea a început sub imperiul legii vechi (LV) și s-a epuizat sub LN, instanța va avea în vedere numai actele săvârșite sub imperiul LN.

↻
NB

Dacă o infracțiune **continuă/continuată/de obicei** este incriminată atât în LV, cât și în LN și executarea a început sub imperiul LV, dar s-a epuizat sub imperiul LN, instanța se va raporta numai la LN, chiar dacă LV este mai favorabilă, deoarece data săvârșirii infracțiunii este ulterioară intrării în vigoare a LN (momentul epuizării).

↻
NB

În cazul infracțiunii **progresive** se va lua în calcul legea în vigoare la momentul comiterii faptei (acțiune sau inacțiune), iar nu cea în vigoare la momentul producerii rezultatului mai grav (momentul epuizării).

II. NERETROACTIVITATEA LEGII PENALE

Noțiune – principiul legalității incriminării și a pedepsei: legea penală nu se aplică faptelor care, la data când au fost săvârșite, nu erau prevăzute ca infracțiuni.

- ⇒ premisa este că fapta a fost săvârșită sub imperiul legii vechi, când fapta nu era incriminată.
- ⇒ dacă fapta nu era prevăzută de lege la data când a fost săvârșită, **nu se poate**:
 - ⇒ aplica o pedeapsă;
 - ⇒ lua o măsură educativă;
 - ⇒ lua o măsură de siguranță.

III. EXTRAACTIVITATEA LEGII PENALE

Noțiune – legea penală poate fi aplicată și unor fapte săvârșite înainte de intrarea ei în vigoare (**retroactivitate**) sau unor fapte urmărite/judecate după ieșirea ei din vigoare (**ultraactivitate**).

1. Ultraactivitatea

Noțiune – legea sub imperiul căreia a fost săvârșită fapta va continua să se aplice și după ieșirea ei din vigoare.

Exemplu: LV se aplică unor fapte săvârșite sub LV, dar judecate sub LN (LV ultraactivează).

Cazuri de ultraactivitate:

- ⇒ legea penală temporară;
- ⇒ legea penală mai favorabilă.

1.1. Legea temporară

Art. 7. Aplicarea legii penale temporare. (1) Legea penală temporară se aplică infracțiunii săvârșite în timpul când era în vigoare, chiar dacă fapta nu a fost urmărită sau judecată în acel interval de timp.
(2) Legea penală temporară este legea penală care prevede data ieșirii ei din vigoare sau a cărei aplicare este limitată prin natura temporară a situației care a impus adoptarea sa.

- ⇒ legea penală este **temporară** dacă:
 - ⇒ prevede data ieșirii din vigoare (lege temporară proprie);
 - ⇒ natura situației care a impus adoptarea acesteia face ca aplicarea sa să fie limitată (lege temporară improprie).
- ⇒ dacă nu se încadrează în aceste două categorii, legea penală **nu** va fi o lege temporară, **chiar dacă este în vigoare o scurtă perioadă de timp.**

NB

Legea temporară **ultraactivează (întotdeauna)**, aplicându-se faptei săvârșite cât timp era în vigoare, chiar dacă fapta nu a fost urmărită sau judecată în acel interval de timp, fără să conteze dacă:

- legea de la momentul judecării este mai favorabilă;
- fapta este ulterior dezincrimată.

NB

Legea temporară poate retroactiva, în cazul în care legea temporară este mai favorabilă decât legea veche sub imperiul căreia a fost săvârșită infracțiunea.

1.2. Legea penală mai favorabilă

- ⇒ legea penală mai favorabilă se aplică (ultraactiv) infracțiunilor săvârșite în timpul cât era în vigoare și care nu au fost definitiv judecate până la data ieșirii din vigoare;
- ⇒ **premise:** pentru identificarea unei legi penale mai favorabile, este necesar ca fapta să fie incriminată în cel puțin două legi succesive;
- ⇒ dacă o lege ulterioară legii sub imperiul căreia fapta a fost săvârșită dezincriminează fapta, suntem în ipoteza aplicării legii penale de dezincriminare, și nu în ipoteza comparării legilor pentru identificarea legii penale mai favorabile.

2. Retroactivitatea

Noțiune – legea nouă se va aplica și faptelor săvârșite înainte de intrarea ei în vigoare, dacă este mai favorabilă.

Exemplu: LN se aplică unor fapte săvârșite sub LV, dar judecate sub LN (LN retroactivează, dacă este mai favorabilă).

Cazuri de retroactivitate:

- ⇒ legea de dezincriminare, atunci când:
 - ⇒ LN nu mai incriminează o anumită faptă, prevăzută de LV;
 - ⇒ LN modifică elementele constitutive ale unei fapte reglementate de LV, inclusiv aspectele privind vinovăția.
- ⇒ legea penală mai favorabilă;
- ⇒ legea interpretativă mai favorabilă:
 - ⇒ nu se poate ajunge, prin efectul aplicării retroactive a interpretării, la o situație mai grea pentru făptuitor.
- ⇒ legea care prevede regimul de executare a pedepselor;
- ⇒ legea de amnistie sau de grațiere:
 - ⇒ se va aplica infracțiunilor săvârșite anterior intrării ei în vigoare, fiind întotdeauna retroactivă.

2.1. Dezincriminarea

Art. 4. Aplicarea legii penale de dezincriminare. *Legea penală nu se aplică faptelor săvârșite sub legea veche, dacă nu mai sunt prevăzute de legea nouă. În acest caz, executarea pedepselor, a măsurilor educative și a măsurilor de siguranță, pronunțate în baza legii vechi, precum și toate consecințele penale ale hotărârilor judecătorești privitoare la aceste fapte încetează prin intrarea în vigoare a legii noi.*

☞ Încetează prin efectul dezincriminării:

- ☞ executarea pedepselor;
- ☞ executarea măsurilor educative;
- ☞ executarea măsurilor de siguranță;
- ☞ consecințele penale ale hotărârii judecătorești în cauză.

☞ Excepții:

- ☞ legea de dezincriminare nu are ca efect redobândirea gradului militar, pierdut ca urmare a aplicării pedepsei complementare a degradării militare;
- ☞ bunurile deja confiscate, ca urmare a executării măsurii de siguranță, nu vor fi readuse în patrimoniul persoanei de la care au fost confiscate;
- ☞ amenda deja plătită nu se restituie.
- ☞ este necesară o analiză din care să rezulte că fapta nu mai este **deloc** incriminată de LN, deoarece abrogarea unei norme de incriminare nu înseamnă mereu dezincriminare, fapta putând fi incriminată într-o altă normă. *De exemplu, potrivit noii reglementări penale, nu mai există infracțiunea de primire de foloase necuvenite, însă elementul său material a fost preluat de infracțiunea de luare de mită.*
- ☞ este necesară o analiză a normelor penale în ansamblul acestora, pentru a observa dacă este sau nu vorba despre o dezincriminare parțială, prin modificarea cerințelor de tipicitate ca trăsătură esențială a infracțiunii;

↙
NB

Dezlegarea unor chestiuni de drept: prin Decizia nr. 30/2015, I.C.C.J. a stabilit că: „în situația unei infracțiuni de înșelăciune, comise sub imperiul Codului penal din 1969 care a produs un prejudiciu sub pragul de 2.000.000 lei, modificarea noțiunii de consecințe deosebit de grave în Codul penal nu produce efectele prevăzute de art. 4 din Codul penal și nici cele prevăzute de art. 3 alin. (1) din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codului penal și nu conduce la dezincriminarea infracțiunii de înșelăciune”.

- ☞ este necesară o analiză a succesiunii actelor normative, pentru a stabili dacă aceasta are consecința dezincriminării anumitor fapte;

↙
NB

Dezlegarea unor chestiuni de drept: prin Decizia nr. 6/2015, I.C.C.J. a stabilit că: „în interpretarea dispozițiilor art. 4 din Codul penal, succesiunea de acte normative cu privire la prețul mediu al unui metru cub de masă lemnoasă pe picior (...) nu a avut ca efect imposibilitatea stabilirii acestui preț și, pe cale de consecință, nu a condus la dezincriminarea *in concreto* a infracțiunilor de tăiere fără drept de arbori din fondul forestier național, prevăzută de art. 108 din Legea nr. 46/2008, și de furt de arbori din fondul forestier național, prevăzută de art. 110 din Legea nr. 46/2008”.

- are loc o dezincriminare și dacă LN limitează sfera de aplicare – *spre exemplu, nu se mai reține infracțiunea de luare de mită în situația de nerespingere a unei promisiuni.*
- **Aplicații:**
 - dacă există **fapte concurente și numai o infracțiune a fost dezincriminată**, se vor desconta pedepsele, și apoi:
 - se înlătură sporul (dacă rămâne o singură faptă incriminată);
 - se reduce sporul (dacă rămân cel puțin două fapte incriminate).
 - dacă **pedeapsa aplicată sub LV a fost deja executată** la data intrării în vigoare a LN de dezincriminare, efectul se va produce numai cu privire la interdicțiile, incapacitățile și decăderile ce rezultă din condamnare, dezincriminarea nefiind temei pentru restabilirea situației anterioare. În această situație, condamnarea nu va mai fi considerată primul termen al recidivei, putându-se obține o soluție precum:
 - renunțarea la aplicarea pedepsei;
 - amânarea aplicării pedepsei;
 - suspendarea sub supraveghere.
 - dacă pedeapsa **nu a fost pusă în executare**, nu va mai fi pusă în executare;
 - dacă **după dezincriminare intervine o nouă lege care reincriminează fapta**, nu va exista tragere la răspundere penală pentru faptele săvârșite anterior reîncriminării.

3. Aplicarea legii penale mai favorabile

- aplicarea extraactivă a legii mai favorabile cunoaște două ipoteze distincte:
 - aplicarea legii mai favorabile în cazul faptelor ce nu au fost definitiv judecate;
 - aplicarea legii mai favorabile în cazul faptelor judecate definitiv.

3.1. Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei

Art. 5. Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei. (1) În cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea mai favorabilă. (2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și actelor normative ori prevederilor din acestea declarate neconstituționale, precum și ordonanțelor de urgență aprobate de Parlament cu modificări sau completări ori respinse, dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile.

- **Premisă:** fapta este incriminată în ambele legi, chiar dacă nu sub aceeași denumire. Dacă LN dezincriminează fapta, nu mai vorbim despre legea mai favorabilă.
- **Extraactivitatea** legii penale mai favorabile poate îmbrăca 2 forme:
 - LN (sub imperiul căreia se judecă fapta) poate **retroactiva**, dacă este mai favorabilă decât LV (sub imperiul căreia a fost săvârșită fapta);
 - LV (sub imperiul căreia a fost săvârșită fapta) poate **ultraactiva**, dacă este mai favorabilă decât LN (sub imperiul căreia se judecă fapta).

☞ Ipoteze:

- ☞ dacă o **infracțiune continuă/continuată/de obicei este incriminată atât în LV, cât și în LN**, legea se stabilește în funcție de momentul **epuizării**, astfel:
 - ☞ dacă consumarea se produce sub LV și epuizarea se produce sub LN, se aplică LN, chiar dacă LV este mai favorabilă, deoarece nu interesează momentul consumării faptei, ci momentul epuizării;
 - ☞ dacă între epuizare și judecare intervine LN, se aplică legea mai favorabilă. Aceasta înseamnă că atât consumarea, cât și epuizarea s-au produs sub imperiul aceleiași legi. În această situație putem compara legile, identificând-o pe aceea care este mai favorabilă;
 - ☞ dacă hotărârea definitivă de condamnare este desființată în căile extraordinare de atac, se aplică legea care este în vigoare la data judecării, dacă această lege este mai favorabilă decât cea în temeiul căreia persoana a fost condamnată.
- ☞ dacă o **infracțiune progresivă este incriminată atât în LV, cât și în LN**, putem face o analiză a legii penale mai favorabile, deoarece, spre deosebire de infracțiunea continuă/continuată/de obicei, data săvârșirii infracțiunii nu este data epuizării. Astfel:
 - ☞ dacă între consumare și epuizare intervine LN, se aplică legea mai favorabilă;
 - ☞ dacă între epuizare și judecare intervine LN, se aplică legea mai favorabilă;
 - ☞ dacă hotărârea definitivă de condamnare este desființată în căile extraordinare de atac, se aplică legea care este în vigoare la data judecării, dacă această lege este mai favorabilă decât cea în temeiul căreia persoana a fost condamnată.

☞ Criterii pentru identificarea legii penale mai favorabile:

- ☞ prevederea în lege a circumstanțelor agravante/atenuante;
- ☞ existența unor impedimente la punerea în mișcare/exercitarea acțiunii penale;
- ☞ existența unor cauze de nepedepsire;
- ☞ pedeapsa.

☞ Ipoteze privind pedeapsa:

- ☞ dacă LV prevede pedeapsa cu detențiunea pe viață sau închisoarea și LN prevede doar pedeapsa cu închisoarea, LN este mai favorabilă, dar este necesar ca limitele pedepsei cu închisoarea prevăzută de LN să fie mai mici decât cele prevăzute de LV, chiar alternativ cu detențiunea pe viață;
- ☞ dacă LV prevede pedeapsa cu închisoarea și aplicarea obligatorie a pedepselor complementare și LN prevede doar pedeapsa cu închisoarea, LN este mai favorabilă, fiind însă necesar ca limitele pedepsei cu închisoarea prevăzută de LN să fie mai mici decât cele prevăzute de LV;
- ☞ dacă LV prevede pedeapsa cu închisoarea și LN prevede pedeapsa cu închisoarea (în aceleași limite, sau cu limite mai mici) alternativ cu pedeapsa amenzii, LN este mai favorabilă;
- ☞ dacă legile prevăd același minim, este mai favorabilă legea cu maximumul mai mic;
- ☞ dacă legile prevăd același maxim, este mai favorabilă legea cu minimumul mai mic;
- ☞ dacă pedepsele sunt asimetrice, instanța stabilește legea mai favorabilă, în funcție de orientarea acesteia către maxim sau către minim;
- ☞ dacă atât LV, cât și LN prevăd aceleași limite de pedeapsă, va fi mai favorabilă legea care:
 - ☞ nu prevede aplicarea obligatorie a pedepsei complementare;